

Υπόθεση C-336/19

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

18 Απριλίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Grondwettelijk Hof (Βέλγιο)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

4 Απριλίου 2019

Προσφεύγοντες:

Centraal Israëlitisch Consistorie van België κ.λπ.

Unie Moskeeën Antwerpen VZW

Islamitisch Offerfeest Antwerpen VZW

JG

KH

Executief van de Moslims van België κ.λπ.

Coördinatie Comité van Joodse Organisaties van België. Section belge du Congrès juif mondial et Congrès juif européen VZW κ.λπ.

Παρεμβαίνοντες:

LI

Vlaamse regering

Waalse regering

Kosher Poultry BVBA κ.λπ.

Global Action in the Interest of Animals VZW

Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης

Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά περισσότερες προσφυγές προς ακύρωση του Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (διάταγμα της περιφέρειας της Φλάνδρας, της 7ης Ιουλίου 2017 περί τροποποίησης του νόμου της 14ης Αυγούστου 1986 σχετικά με την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων σε σχέση με τις επιτρεπόμενες μεθόδους για τη σφαγή ζώων, στο εξής επίσης: διάταγμα της 7ης Ιουλίου 2017), που ασκήθηκαν από το Centraal Israëlitisch Consistorie van België κ.λπ., την vzw Unie Moskeeën Antwerpen, την vzw Islamitisch Offerfeest Antwerpen, JG, KH, την Executief van de Moslims van België κ.λπ. και την vzw Coördinatie Comité van Joodse Organisaties van België. Section belge du Congrès juif mondial et Congrès juif européen κ.λπ.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αναφέρεται στο ερώτημα εάν η απαγόρευση της σφαγής χωρίς αναισθητοποίηση προκειμένου για σφαγή που πραγματοποιείται στο πλαίσιο λατρευτικού τύπου και ο καθορισμός εναλλακτικής μεθόδου αναισθητοποίησης για τέτοιου είδους σφαγή κατά την έννοια του διατάγματος της 7ης Ιουλίου 2017 είναι σύμφωνες με το δίκαιο της Ένωσης, ειδικότερα με το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του κανονισμού 1099/2009 του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 2009 για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους, το άρθρο 10, παράγραφος 1 (θρησκευτική ελευθερία), τα άρθρα 20 και 21 (δικαίωμα στην ισότητα και απαγόρευση διακρίσεων) και το άρθρο 22 (θρησκευτική πολυμορφία) του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αίτηση υποβάλλεται κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Πρέπει το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του κανονισμού 1099/2009 του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 2009 για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει στα κράτη μέλη, κατά παρέκκλιση από τη διάταξη του άρθρου 4, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού και προς το σκοπό της βελτίωσης της καλής διαβίωσης των ζώων, να θεσπίζουν κανόνες, όπως αυτοί που προβλέπονται στο Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (διάταγμα της περιφέρειας της Φλάνδρας της 7ης Ιουλίου 2017 περί τροποποίησης του νόμου της 14ης Αυγούστου 1986 σχετικά με την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων σε σχέση με τις επιτρεπόμενες μεθόδους για τη σφαγή ζώων), οι οποίοι αφενός προβλέπουν την απαγόρευση της σφαγής ζώων

χωρίς αναισθητοποίηση που ισχύει και για σφαγή που πραγματοποιείται στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων και αφετέρου καθορίζουν εναλλακτική μέθοδο αναισθητοποίησης για σφαγή που πραγματοποιείται στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, τέτοιας μορφής ώστε να εξασφαλίζεται ότι η αναισθητοποίηση είναι αναστρέψιμη και δεν μπορεί να επιφέρει τον θάνατο του ζώου;

2. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: Παραβιάζει το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του προαναφερόμενου κανονισμού, κατά τον τρόπο που ερμηνεύθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

3. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: Παραβιάζει το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 4, του προαναφερόμενου κανονισμού, κατά τον τρόπο που ερμηνεύθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, τα άρθρα 20, 21 και 22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένου ότι για τα ζώα που υποβάλλονται σε ιδιαίτερες μεθόδους σφαγής που επιτάσσονται από λατρευτικούς τύπους, προβλέπεται μόνο υπό όρους εξαίρεση από την υποχρέωση αναισθητοποίησης των ζώων (άρθρο 4, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 26, παράγραφος 2), ενώ για τη θανάτωση ζώων κατά τη διάρκεια κυνηγετικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων αλιείας και κατά τη διάρκεια πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων προβλέπονται ρυθμίσεις για τους αναφερόμενους στις αιτιολογικές σκέψεις του εν λόγω κανονισμού λόγους, κατά τις οποίες οι δραστηριότητες αυτές δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού ή δεν υπάγονται στην υποχρέωση της αναισθητοποίησης του ζώου κατά τη θανάτωσή του (άρθρο 1, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο και παράγραφος 3);

Παρατιθέμενες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης και διεθνείς διατάξεις

Άρθρα 13, 26, 28 έως 36, 49, 56 έως 62 και 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 4, παράγραφος 3, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Άρθρα 10, 12, 15, 16, 20, 21, 22 και 52 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης)

Αιτιολογικές σκέψεις 4, 11, 14, 15, 16, 18 και 20, καθώς και άρθρα 1, 2, 3, 4, 7, 18, 20, 21 και 26 του κανονισμού (ΕΚ) 1099/2009 του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 2009 για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους (ΕΕ 2009, L 303, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1099/2009)

Άρθρα 8, 9, 11 και 14 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών

Άρθρα 2, 18, 26 και 27 του Διεθνούς συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

Άρθρα 18 και 27 της Οικουμενικής Διακηρύξεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Άρθρο 15 του Διεθνούς συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα

Παρατιθέμενες διατάξεις του εθνικού δικαίου

Άρθρα 10, 11, 19, 21, 23 και 27 του Grondwet (βελγικού Συντάγματος)

Άρθρα 3, 14 έως 15, 16, 36 και 45 του Wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (νόμου της 14ης Αυγούστου 1986 σχετικά με την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων) (B. S. [Moniteur belge] της 3.12.1986, σ. 16382)

Άρθρα 1, 3, 4, 5 και 6 του Decreet van het Vlaamse Gewest van 7 juli 2017 houdende wijziging van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, wat de toegelaten methodes voor het slachten van dieren betreft (διατάγματος της περιφέρειας της Φλάνδρας της 7ης Ιουλίου 2017 περί τροποποίησης του νόμου της 14ης Αυγούστου 1986 σχετικά με την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων σε σχέση με τις επιτρεπόμενες μεθόδους για τη σφαγή ζώων (B. S. της 18.7.2017, σ. 73317)

Decreet van het Waalse Gewest van 18 mei 2017 tot wijziging van de artikelen 3, 15 en 16 en tot invoeging van een artikel 45 ter in de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren (διάταγμα της περιφέρειας της Βαλλονίας της 18ης Μαΐου 2017 περί τροποποίησης των άρθρων 3, 15 και 16 και προσθέσεως άρθρου 45 ter στον νόμο της 14ης Αυγούστου 1986 σχετικά με την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων) (B. S. της 1.6.2017, σ. 60638)

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της διαδικασίας της κύριας δίκης

- 1 Στις 7 Ιουλίου 2017 η Vlaams Gewest (περιφέρεια της Φλάνδρας) εξέδωσε το επίμαχο διάταγμα. Το εν λόγω διάταγμα απαγορεύει κατ' αρχήν τη χωρίς αναισθητοποίηση σφαγή σπονδυλωτών ζώων, ακόμη και αν η σφαγή πραγματοποιείται στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων. Περαιτέρω, το διάταγμα καθορίζει ότι η μέθοδος αναισθητοποίησης στις σφαγές στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων πρέπει να είναι αναστρέψιμη και δεν επιτρέπεται να προκαλεί τον θάνατο του ζώου.

- 2 Τον Ιανουάριο του 2018 οι προσφεύγοντες άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Grondwettelijk Hof (Συνταγματικού Δικαστηρίου του Βελγίου) ζητώντας την ακύρωση του διατάγματος της 7ης Ιουλίου 2017.
- 3 Ο LI, η Vlaamse regering (Φλαμανδική Κυβέρνηση), η Waalse regering (Κυβέρνηση της Βαλλονίας) και οι bvba Kosher Poultry κ.λπ. συμμετέχουν στη διαδικασία αυτή ως παρεμβαίνοντες.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 4 Προς υποστήριξη των προσφυγών ακυρώσεώς τους οι προσφεύγοντες προβάλλουν την παράβαση:
 - (1) του κανονισμού 1099/2009 σε συνδυασμό με την αρχή της ισότητας και της απαγορεύσεως διακρίσεων, διότι οι ανήκοντες στο εβραϊκό και μουσουλμανικό θρήσκευμα στερούνται την προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/2009 εγγύηση, σύμφωνα την οποία οι σφαγές στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων δεν μπορούν να εξαρτώνται από την προϋπόθεση της προηγούμενης αναισθητοποίησης, και διότι το διάταγμα της 7ης Ιουλίου 2017 δεν γνωστοποιήθηκε εγκαίρως στην Επιτροπή κατά παράβαση του άρθρου 26, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού,
 - (2) της θρησκευτικής ελευθερίας, διότι καθίσταται αδύνατο στους ανήκοντες στο εβραϊκό και στο μουσουλμανικό θρήσκευμα αφενός να σφαγιάζουν ζώα σύμφωνα με τις επιταγές της θρησκείας τους και αφετέρου να προμηθεύονται κρέας που προέρχεται από ζώα τα οποία έχουν σφαγιαστεί σύμφωνα με τις εν λόγω θρησκευτικές επιταγές,
 - (3) της αρχής του διαχωρισμού κράτους και εκκλησίας, διότι οι διατάξεις του διατάγματος της 7ης Ιουλίου 2017 καθορίζουν με ποιον τρόπο πρέπει να υλοποιείται ένας λατρευτικός τύπος,
 - (4) του δικαιώματος στην εργασία και στην ελεύθερη επιλογή της επαγγελματικής δραστηριότητας, της επιχειρηματικής ελευθερίας και της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων και υπηρεσιών, διότι καθίσταται αδύνατο στους σφαγείς που τηρούν τους λατρευτικούς τύπους να ασκούν το επάγγελμά τους, διότι καθίσταται αδύνατο στους κρεοπώλες και τα κρεοπωλεία να προσφέρουν στους πελάτες τους κρέας για το οποίο μπορούν να εγγυηθούν ότι προέρχεται από ζώα που σφαγιαστήκαν σύμφωνα με τις θρησκευτικές επιταγές και διότι πλήττεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των σφαγείων στην Vlaams Gewest και των σφαγείων στην Brussels Hoofdstedelijk Gewest (περιφέρεια Βρυξελλών-πρωτεύουσα) ή σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου επιτρέπεται η σφαγή των ζώων χωρίς αναισθητοποίηση,
 - (5) της αρχής της ισότητας και της απαγορεύσεως διακρίσεων, διότι

- οι ανήκοντες στο εβραϊκό και στο μουσουλμανικό θρήσκευμα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο με τα άτομα που δεν υπάγονται σε συγκεκριμένους, προβλεπόμενους από τη θρησκεία τους κανόνες αναφορικά με τα τρόφιμα,
- τα άτομα που θανατώνουν ζώα κατά τη διάρκεια κυνηγετικών δραστηριοτήτων ή δραστηριοτήτων αλιείας ή στο πλαίσιο της προστασίας της παραγωγής από επιβλαβή είδη και τα άτομα που θανατώνουν ζώα σύμφωνα με ειδικές, προβλεπόμενες από λατρευτικό τύπο μεθόδους σφαγής αντιμετωπίζονται διαφορετικά χωρίς αυτό να δικαιολογείται αντικειμενικά και
- οι ανήκοντες στο εβραϊκό θρήσκευμα αφενός και οι ανήκοντες στο μουσουλμανικό θρήσκευμα αφετέρου αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο χωρίς αυτό να δικαιολογείται αντικειμενικά.

5 Σε απάντηση στα επιχειρήματα των προσφευγόντων η Vlaamse regering και η Waalse regering προβάλλουν τα ακόλουθα:

(1) Η Vlaamse regering ισχυρίζεται ότι το άρθρο 26, παράγραφος 2, του κανονισμού 1099/2009 ορίζει ρητά ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν εθνικές ρυθμίσεις που αποσκοπούν στο να εξασφαλίσουν ευρύτερη προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους, μεταξύ άλλων ως προς τις σφαγές στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων. Το δίκαιο της Ένωσης δεν εγγυάται με άλλα λόγια ότι οι σφαγές στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων δεν μπορούν να μην υπάγονται στην υποχρέωση προηγούμενης αναισθητοποίησης. Η Waalse regering υποστήριξε ότι οι προσφεύγοντες με την επιχειρηματολογία τους στερούν από το άρθρο 26, παράγραφος 2, του κανονισμού 1099/2009 όλη του τη σημασία.

(2) Η Vlaamse regering ισχυρίζεται ότι από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι η θρησκευτική ελευθερία δεν περιλαμβάνει το δικαίωμα να σφαγιάζει κάποιος μόνος του ένα ζώο σύμφωνα με θρησκευτικές επιταγές (ΕΔΔΑ, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2000, *Cha'are Shalom Ve Tsedek* κατά Γαλλίας, CE:ECHR:2000:0627JUD002741795). Περαιτέρω, υποστηρίζει ότι η απαγόρευση της σφαγής χωρίς αναισθητοποίηση, εφόσον συνιστά επέμβαση στη θρησκευτική ελευθερία, είναι απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία, βασίζεται σε επιτακτική κοινωνική ανάγκη και είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η Waalse regering επισημαίνει ότι με τις προσβαλλόμενες διατάξεις επιδιώκεται νόμιμος σκοπός, δηλαδή η βελτίωση της καλής διαβίωσης των ζώων.

(3) Κατά την άποψη της Vlaamse regering η ελευθερία της θρησκευτικής οργανώσεως δεν εμποδίζει το κράτος να επεμβαίνει στην άσκηση της λατρείας στο πλαίσιο της οργανώσεως της δημόσιας εξουσίας, υπό την προϋπόθεση ότι η επέμβαση αυτή είναι συμβατή με τη θρησκευτική αρμονία και ανοχή. Η Waalse regering ισχυρίστηκε ότι ο νομοθέτης του διατάγματος ουδόλως σκόπευε να κρίνει την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές συγκεκριμένης θρησκείας.

(4) Σύμφωνα με την Vlaamse regering η γενική απαγόρευση της σφαγής ζώων χωρίς αναισθητοποίηση δεν οδηγεί σε περιορισμό του δικαιώματος στην εργασία. Αν μπορούσε να θεωρηθεί πάντως ότι υφίσταται πράγματι τέτοιος περιορισμός, αυτός θα δικαιολογούνταν από τον σκοπό της απαλλαγής των ζώων από κάθε περιττή ταλαιπωρία κατά τη σφαγή. Η Waalse regering ισχυρίζεται ότι δεν αποδείχτηκε ότι θα κινδύνευε η οικονομική επιβίωση των προσφευγόντων που δραστηριοποιούνται ως σφαγείς, διότι στις σχετικές διατάξεις δεν περιλαμβάνεται κανένα κριτήριο που να αναφέρεται στην εθνικότητα ή τη χώρα καταγωγής και διότι ο επιδιωκόμενος σκοπός της καλής διαβίωσης των ζώων αναφέρεται ρητά στο άρθρο 13 της ΣΛΕΕ. Εκτός αυτού, περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μπορούν να δικαιολογούνται λόγω επιτακτικών αναγκών όπως η προστασία του περιβάλλοντος.

(5) Κατά την άποψη της Vlaamse regering δεν υφίσταται καμία διάκριση. Αν πάντως ίσχυε κάτι τέτοιο, το γεγονός ότι το διάταγμα της 7ης Ιουλίου 2017 δεν διακρίνει μεταξύ των ανηκόντων στο εβραϊκό θρήσκευμα και στα άτομα που δεν υπάγονται σε συγκεκριμένους κανόνες αναφορικά με τα τρόφιμα θα δικαιολογούνταν αντικειμενικά, διότι πολυάριθμες επιστημονικές μελέτες έχουν αποδείξει ότι η σφαγή ζώων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση έχει ως αποτέλεσμα τη σοβαρή επιβάρυνση της καλής διαβίωσης των ζώων. Αναφορικά με τη διαφορετική μεταχείριση απέναντι στις κυνηγετικές δραστηριότητες, τις δραστηριότητες αλιείας και τις δραστηριότητες που αφορούν την προστασία της παραγωγής από επιβλαβή είδη υποστήριξε ότι τέτοιου είδους δραστηριότητες δεν συγκρίνονται με εκείνες των προσφευγόντων, διότι ενόψει της φύσεως των δραστηριοτήτων αυτών δεν είναι δυνατόν να υπάρξει συμμόρφωση προς την υποχρέωση της προηγούμενης αναισθητοποίησης.

Επί του επιχειρήματος ότι οι ανήκοντες στο εβραϊκό και το μουσουλμανικό θρήσκευμα υφίστανται διακρίσεις η Waalse regering αντιτάσσει ότι οι προσβαλλόμενες διατάξεις είναι κατάλληλες για την επίτευξη του σκοπού της καλής διαβίωσης των ζώων και ότι η προσβαλλόμενη από τους προσφεύγοντες διαφορετική μεταχείριση δικαιολογείται αντικειμενικά. Κατά τους ισχυρισμούς της, όσον αφορά τη διαφορετική μεταχείριση απέναντι στις κυνηγετικές δραστηριότητες, τις δραστηριότητες αλιείας και τις δραστηριότητες που αφορούν την προστασία της παραγωγής από επιβλαβή είδη είναι διαφορετικό το πλαίσιο από εκείνο που σχετίζεται με τη σφαγή των ζώων.

- 6 Ο ΛΙ υποστήριξε κυρίως ότι το προσβαλλόμενο διάταγμα δεν προσβάλλει τη θρησκευτική ελευθερία, διότι η εβραϊκή πίστη δεν απαγορεύει τη σφαγή των ζώων κατόπιν αναισθητοποίησης. Περαιτέρω, υποστήριξε ότι μια ενδεχόμενη διαφορετική μεταχείριση μεταξύ αφενός της θανατώσεως των ζώων κατά τις κυνηγετικές δραστηριότητες και τις δραστηριότητες αλιείας και της σφαγής σύμφωνα με τους λατρευτικούς τύπους αφετέρου δικαιολογείται, διότι στην πρώτη περίπτωση δεν υπάρχει καμία δυνατότητα να αναισθητοποιηθεί προηγουμένως το ζώο.

- 7 Η vzw Global Action in the Interest of Animals υποστηρίζει ότι το προσβαλλόμενο διάταγμα δεν παραβιάζει την αρχή του διαχωρισμού κράτους και εκκλησίας, λαμβάνει υπόψη τη θρησκευτική ελευθερία και είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, την απαλλαγή δηλαδή των ζώων από περιττή ταλαιπωρία και πόνο.
- 8 Οι bnba Kosher Poultry κ.λπ. τονίζουν ότι η σφαγή των ζώων σύμφωνα με τις επιταγές της εβραϊκής θρησκείας είναι φιλικότερη προς τα ζώα σε σχέση με τις συνήθεις μεθόδους σφαγής. Περαιτέρω, επισημαίνουν ότι η προβλεπόμενη στον κανονισμό 1099/2009 παρέκκλιση από την υποχρέωση της σφαγής κατόπιν αναισθητοποίησης σκοπεύει στο να εξασφαλιστεί ότι θα λαμβάνεται υπόψη η θρησκευτική ελευθερία.

Σύντομη παράθεση του σκεπτικού της παραπομπής

Πρώτο ερώτημα

- 9 Το άρθρο 3 του διατάγματος της 7ης Ιουλίου 2017 προβλέπει ότι ένα σπονδυλωτό ζώο μπορεί να θανατωθεί μόνο κατόπιν προηγούμενης αναισθητοποίησης. Εξαιρετικές ρυθμίσεις ισχύουν για λόγους ανωτέρας βίας, καθώς και ως προς τις κυνηγετικές δραστηριότητες, τις δραστηριότητες αλιείας και τις δραστηριότητες στο πλαίσιο της προστασίας από επιβλαβή είδη. Η ως άνω διάταξη προβλέπει επίσης ότι η αναισθητοποίηση πρέπει να είναι αναστρέψιμη και δεν επιτρέπεται να συνεπάγεται τον θάνατο του ζώου, όταν αυτό σφαγιάζεται σύμφωνα με ειδικές μεθόδους που προβλέπονται από λατρευτικό τύπο. Το διάταγμα της 7ης Ιουλίου 2017 καθιερώνει με άλλα λόγια την απαγόρευση της σφαγής χωρίς αναισθητοποίηση στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων.
- 10 Περιορισμούς αναφορικά με τις σφαγές προβλέπει και το δίκαιο της Ένωσης. Έτσι, σύμφωνα με τον κανονισμό 1099/2009 στοιχειοθετείται κατ' αρχήν η υποχρέωση να αναισθητοποιούνται τα προς σφαγή ζώα. Η εν λόγω υποχρέωση ρυθμίζεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του ως άνω κανονισμού, ο οποίος ορίζει ότι «Τα ζώα θανατώνονται μόνο μετά από αναισθητοποίηση σύμφωνα με τις μεθόδους και τις ειδικές απαιτήσεις για την εφαρμογή των μεθόδων αυτών, όπως προβλέπονται στο παράρτημα Ι». Οι σφαγές στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση επιτρέπονται κατ' εξαίρεση. Το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/1009 ορίζει δηλαδή ότι για τα ζώα που υποβάλλονται σε ιδιαίτερες μεθόδους σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους δεν εφαρμόζονται οι απαιτήσεις του άρθρου 4, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, υπό την προϋπόθεση ότι η σφαγή διενεργείται σε σφαγείο. Η παρέκκλιση αυτή στηρίζεται στη θρησκευτική ελευθερία που κατοχυρώνεται στον Χάρτη.
- 11 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν σύμφωνα με το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του κανονισμού 1099/2009 σχετική διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τη θέσπιση εθνικών κανόνων στον

τομέα των σφαγών στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, με τους οποίους αποσκοπούν στο να εξασφαλίσουν ευρύτερη προστασία των ζώων σε σχέση με αυτούς που περιέχονται στον ως άνω κανονισμό. Το άρθρο 26, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1099/2009 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή για τους εν λόγω εθνικούς κανόνες, κάτι που κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου πράγματι έγινε.

- 12 Με το πρώτο του προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο θέλει επί της ουσίας να πληροφορηθεί από το Δικαστήριο, εάν η περιλαμβανόμενη στον κανονισμό 1099/2009 αρμοδιότητα των κρατών μελών να καθορίζουν ευρύτερη προστασία των ζώων μπορεί να έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη επιτρέπεται να θεσπίζουν μια γενική απαγόρευση της σφαγής χωρίς αναισθητοποίηση κατά την έννοια του φλαμανδικού διατάγματος. Μια πιθανή ερμηνεία θα ήταν δηλαδή – όπως ισχυρίζονται κάποιοι προσφεύγοντες – ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, σημείο γ', του κανονισμού 1099/2009 για να καταστήσουν κενή περιεχομένου την προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού παρέκκλιση από την υποχρέωση σφαγής κατόπιν αναισθητοποίησης.

Δεύτερο ερώτημα

- 13 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να πληροφορηθεί εάν, σε περίπτωση που δοθεί καταφατική απάντηση στο πρώτο ερώτημα, το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του εν λόγω κανονισμού, κατά τον τρόπο που ερμηνεύθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, παραβιάζει το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη, κατά το οποίο κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της θρησκείας.
- 14 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει κατ' αρχάς ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/2009 παρέκκλιση από τη βασική υποχρέωση για αναισθητοποίηση του ζώου πριν από τη σφαγή βασίζεται στη θρησκευτική ελευθερία κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, του Χάρτη.
- 15 Κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου τα κράτη μέλη μπορούν να αποκλίνουν από την προαναφερόμενη παρέκκλιση. Το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του κανονισμού 1099/2009 επιτρέπει δηλαδή στα κράτη μέλη να αποκλίνουν από τη ρύθμιση του άρθρου 4, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού όσον αφορά τη βελτίωση της καλής διαβίωσης των ζώων. Ως προς αυτό δεν έχουν καθοριστεί τα όρια εντός των οποίων οφείλουν να κινηθούν τα κράτη μέλη.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τίθεται συνακόλουθα το ερώτημα εάν το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του κανονισμού 1099/2009 μπορεί να έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν εθνικούς κανόνες όπως οι διατάξεις του προσβαλλόμενου διατάγματος και εάν η διάταξη

αυτή, εφόσον ερμηνευθεί κατ' αυτόν τον τρόπο, είναι σύμφωνη με την κατοχυρωμένη στο άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη θρησκευτική ελευθερία.

Τρίτο ερώτημα

- 17 Διάφοροι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', του κανονισμού 1099/2009 παραβιάζει την αρχή της ισότητας και την απαγόρευση διακρίσεων που διασφαλίζονται στα άρθρα 20 και 21 του Χάρτη, καθώς και την κατοχυρωμένη στο άρθρο 22 του Χάρτη θρησκευτική πολυμορφία, εάν η διάταξη αυτή ερμηνευθεί κατά τρόπο ώστε να επιτρέπεται στα κράτη μέλη να θεσπίζουν μέτρα κατά την έννοια του προσβαλλόμενου διατάγματος.
- 18 Το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι ο κανονισμός 1099/2009 προβλέπει μόνο μια υποκείμενη σε προϋποθέσεις παρέκκλιση από την υποχρέωση της προηγούμενης αναισθητοποίησης κατά τη θανάτωση ζώων σύμφωνα με τις μεθόδους σφαγής στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων (άρθρο 4, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 26, παράγραφος 2, του κανονισμού 1099/2009), ενώ η θανάτωση ζώων κατά τη διάρκεια κυνηγετικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων αλιείας και κατά τη διάρκεια πολιτιστικών ή αθλητικών εκδηλώσεων απαλλάσσεται πλήρως από αυτήν την υποχρέωση (άρθρο 1, παράγραφος 3, του κανονισμού 1099/2009).
- 19 Το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να γνωρίζει στο πλαίσιο αυτό εάν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, το άρθρο 26, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/2009 παραβιάζει τα άρθρα 20 έως 22 του Χάρτη. Τίθεται με άλλα λόγια το ερώτημα εάν ο κανονισμός στην περίπτωση αυτή οδηγεί σε μια μη δικαιολογημένη διάκριση, διότι τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίσουν την παρέκκλιση για τις σφαγές στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, ενώ αντίθετα επιτρέπεται η χωρίς αναισθητοποίηση θανάτωση ζώων κατά τη διάρκεια κυνηγετικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων αλιείας και κατά τη διάρκεια πολιτιστικών ή αθλητικών εκδηλώσεων.